

Література

1. Війна і державні фінанси: скільки потрібно грошей на відновлення і де їх брати. Електронний ресурс, режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693382/>
2. План відновлення України: сильні та слабкі сторони. Електронний ресурс, режим доступу: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html
3. Шмигаль назвав чотири джерела коштів на відновлення України після війни. Електронний ресурс, режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/19/novyna/finansy/shmyhal-nazvav-chotyry-dzherela-koshtiv-vidnovlennya-ukrayiny-pislya-vijny>
4. ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ. Візія Відновлення України: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». Електронний ресурс, режим доступу: <https://recovery.gov.ua/>

Колупаєва І.В.
д.е.н., професор
Ромашов Ю.В.

д.т.н., доцент

Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

РЕСУРСОЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА: ПРИНЦИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

Важливою умовою для забезпечення сталого майбутнього є перехід до циркулярної економіки, яка спрямована на пошук шляхів вирішення еколого-економічних протиріч. За даними Фонду Еллен Макартур [1], сценарій циклічної економіки забезпечить різні переваги для суспільства до 2030 року, серед яких: зростання ВВП на 11% порівняно з 4% у сценарії лінійної економіки; щорічну чисту економію матеріальних витрат до 630 мільярдів доларів США; скорочення викидів CO₂ на 48%. Циркулярна економіка може створити ще більше можливостей для промислового оновлення, регенерації, інновацій, добробуту, що, безперечно, відповідає Цілями сталого розвитку [2].

План дій циркулярної економіки (CEAP), який розроблений Європейською комісією як ключовий компонент Європейської зеленої угоди, направлений на забезпечення ресурсоефективної та конкурентоспроможної економіки [3]. Враховуючи глобальні, економічні, екологічні та соціальні виклики перед якими зараз стоїть Україна, а також європейський курс інтеграції, нагальним є кардинальний перегляд поточної ситуації в напрямку впровадження концепцій циркулярної економіки та адаптації європейського досвіду до українських реалій.

Результати опитування серед представників українського бізнесу, яке було проведено в рамках реалізації проєкту *Mistra REES* [4] свідчать про те, що компанії почали впроваджувати рішення з ефективного використання ресурсів на основі R-стратегій. Особливу необхідність впровадження ресурсоефективних рішень зазначають компанії, які працюють на експорт. Так, представники логістичної бізнес-компанії «АТП 16363», які брали участь в опитуванні, відзначають, що компанія оновила свій автопарк на 30% до більш екологічних автомобілів, впровадила систему електронного документообігу з метою зменшення споживання ресурсів. В офісі впроваджена практика сортування сміття, а виробництво дотримується вимог щодо належної утилізації: оргтехніка, фільтри, батарейки, шини, лампи. Компанії як європейські так і українські, які вже впровадили циркулярні рішення, зазначають економічні, екологічні та соціальні переваги від імплементації циркулярних стратегій. Проте 73% опитаних українських компаній такої стратегії не розробляли.

Ключовими принципами циклічної бізнес-моделі визначають такі:

- мінімізація відходів при проектуванні продукту та системи шляхом вибору відповідних матеріалів; максимальна автоматизація та стандартизація рішень.

- розуміння «загальної екосистеми» бізнесу та відображення в бізнес-моделі, наприклад, через більшу прозорість взаємодії між різними фазами життєвих циклів продукту.

- максимальна гнучкість завдяки екодизайну. Це стосується дизайну продукту для полегшення ремонту та подальших модифікацій, а також зменшення споживання ресурсів.

- використання відновлюваних джерел енергії та максимізація енергетичної ефективності [5].

Фокус ресурсоефективних бізнес-моделей має базуватися на R-стратегіях, які відповідають концепції циркулярної економіки [6]. Ці R-дії (Таблиця 1) забезпечують подовження життєвого циклу продукту, регенерацію, та створення вартості, що відповідає концепції циркулярної економіки: «ресурс-виробництво-споживання-обробка-ресурс».

Приклади R-дій для забезпечення циркулярності бізнесу

R-дія	Характеристика
Refuse	Відмова від надлишкового використання ресурсів. Бізнес-рішення, які дозволяють відмовитися від продукту або послуги або пропонують ту саму функцію з радикально іншими рішеннями.
Reduce	Скорочення використання ресурсів. Підвищення ефективності виробництва продукту за рахунок споживання меншої кількості природних ресурсів і матеріалів.
Repair	Відновлення несправного або пошкодженого продукту, щоб він міг використовувати його початкові функції.
Refurbish	Оновлення продукту. Значною мірою естетичне вдосконалення продукту, яке може передбачати надання йому нового вигляду з обмеженими функціональними вдосконаленнями.
Remanufacture	Комплексний процес повернення продукту в стан, як новий, шляхом повного розбирання та реконструкції для перепродажу, повторної сертифікації його стану.
Repurpose	Адаптація продукту або його частини для використання в інших функціях, ніж вони спочатку передбачалися, без внесення серйозних змін до його фізичної чи хімічної структури.
Recycle	Відновлення та переробка матеріалів для отримання такої самої (високої якості) або нижчої (низької якості) шляхом збирання та механічного використання. Фізична або хімічна переробка або переробка через інші шляхи.
Recover energy	Спалювання матеріалу з рекуперацією тепла або енергії

Джерело: [7]

Досвід європейських країн свідчить, що перехід від лінійної до циркулярної економіки має відбуватися за енергоефективним та матеріалоефективним сценарієм розвитку. Імплементация ресурсоефективних бізнес моделей найкраще відповідає потребам поточного розвитку України. Перехід до циркулярної економіки та комплексне впровадження ресурсоефективності дозволить створити конкурентоздатну національну економіку та стійке суспільство. Перехід до циркулярної економіки та імплементация ресурсоефективних рішень покращить імідж України серед іноземних партнерів, а також буде сприяти подальшій інтеграції до європейського простору.

Література

1. The Ellen MacArthur Foundation. (2021). Europe’s first circular economy factory for vehicles: Renault. The Ellen MacArthur Foundation. URL: <https://ellenmacarthurfoundation.org/circular-examples/groupe-renault>.
2. United Nations. (2023). The 17 Sustainable Development Goals. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/goals#icons>
3. A new Circular Economy Action Plan, (2020a). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A98%3AFIN>

4. MISTRA REES – Resource-Efficient and Effective Solutions. URL: <https://mistrarees.se/home/>
5. Uwe G. Schulte (2013). New business models for a radical change in resource efficiency. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. Vol. 9, PP. 43-47. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2013.09.006>.
6. Potting, J., Hekkert, M. P., Worrell, E., & Hanemaaijer, A. (2017). *Circular Economy: Measuring innovation in the product chain*. 46 p.
7. ISO/DIS 59004. (2023). Circular Economy – Terminology, Principles and Guidance for Implementation. In.

Корват О. В.
к. е. н., доцент, п. н. с.
НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
м. Харків, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЕКОСИСТЕМ

Відомо, що регуляторне втручання держави в економіку необхідно для захисту національних інтересів на зовнішніх ринках, створення сприятливих умов для ефективного розвитку країни, усунення недоліків ринкових механізмів і негативних наслідків ринкових процесів, які не вирішуються автоматично [1, с. 13]. Якщо державне регулювання класичної економіки передбачає застосування регуляторних впливів на ринкову кон'юнктуру та діяльність економічних агентів (фізичних і юридичних осіб), то з цифровізацією соціально-економічних відносин виникає ще один об'єкт уваги державних регуляторів – економічна екосистема, яка займає проміжний рівень між економічним агентом і ринком.

Економічну екосистему можна представити як єдиний комплекс, утворений фізичними і юридичними особами, пов'язаними між собою виробництвом, розподілом, обміном і споживанням цифрової інформації в кіберпросторі й економічних благ в економічному середовищі. Для екосистеми властиві всі ознаки відкритих економічних систем, зокрема цілісність, цілеспрямованість, ієрархічність, взаємозв'язок і взаємозалежність учасників, гетерогенність (або принцип різноманіття), емерджентність (виникнення нових властивостей і функцій, що відсутні у фізичних і юридичних осіб), здатність до саморозвитку та саморегуляції.

Функціонування економічних екосистем на базі цифрових платформ як технічній інфраструктурі набуває все більшого поширення. Платформи дозволяють масштабувати діяльність, прискорювати й оптимізувати бізнес-процеси, знижувати витрати, отримувати позитивні мережеві ефекти та